

MALAKA OSHIRISH JARAYONIDA O'QITUVCHINING SHAXSIY

FAZILATLARI TUSHUNCHASI

Nazirov Qudrat Yuldashevich

Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti Farg'ona filiali tadqiqotchisi "Jismoniy tarbiya, sport nazariyasi va uslubiyati" kafedrası mudiri

Annotatsiya

Mustaqil vatanimiz dunyo hamjamiyati tomonidan tan olinayotgan ekan, uning kelajagi rivoji gullab-yashnashi va istiqboli bugungi kun yoshlariga, shuningdek, ularga berilayotgan ta'lim-tarbiyaga ham bog'liqdir. Shu boisdan, bugungi yosh-avlodni har jihatdan bilimli, zukko va keng dunyoqarashli qilib tarbiyalash masalasi bugungi kunda biz pedagoglarning oldimizda turgan muhim vazifalarimizdandir. O'quvchilarga ta'lim-tarbiya berish jarayonida, ularning shaxs sifatida shakllanishida o'qituvchi-pedagoglarning kommunikativ kompetentligining ahamiyati nihoyatda muhimdir.

Kalit so'zlar: Malaka oshirish, shaxsiy fazilatlar, o'qituvchi, kompetentlik, kommunikativ qobiliyatlar, pedagogika, texnika.

KIRISH

Pedagoglar faoliyatida kommunikativ malakani, kompetentlik va kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirishda malaka oshirish tizimining o'rni ahamiyatlidir. Yosh avlodga ta'lim-tarbiya berayotgan pedagog maxsus pedagogik, psixologik va mutaxassisligi bo'yicha chuqur bilimli va yuksak fazilatli shaxs hisoblanadi. Shu bois, bugungi kun zamonaviy o'qituvchisida quyidagi fazilatlar bo'lishi lozim. U o'zining mutaxassisligi bo'yicha puxta bilimga ega bo'lishi, o'z ustida muntazam ishlashi, ta'lim-tarbiya pedagogikasi va psixologiyasi, fiziologiya fanlarining asoslarini bilishi, mashg'ulotlar jarayonida bolalarning yoshi va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda faoliyatini tashkil etishi lozim.

ASOSIY QISM

Ustoz-murabbiylar ta'lim-tarbiya jarayonida samarali shakl, metod va vositalardan unumli foydalanishni bilishi kerak. U yuksak darajadagi pedagogik mahoratga, chunonchi kommunikativlik layoqatiga ega bo'lishi, pedagogik texnika, nutq, yuz, qo'l, oyoq va gavda harakatlari, mimika, jest, pantomimika qonuniyatlarini chuqur o'zlashtirib olgan bo'lishi kerak. pedagog bolalarni kuzata oladigan, ularning xulqi, hatti-harakati sabablarini to'g'ri tahlil qilib, unga ta'sir etuvchi vositalarni qo'llay oladigan bo'lishi kerak. Yosh avlodni kerakli bilim, malaka, ko'nikmalardan xabardor qilish uchun yangi pedagogik texnologiyalardan

foydalanishi, nutq madaniyatiga ega bo'lishi va uning nutqi quyidagi xususiyatlarda aks etishi kerak.

-Nutqning aniqligi

-Nutqning irodaviyligi

-Nutqning sofliigi (uning turli sheva va so'zlardan xoli bo'lib, faqat adabiy tilda ifoda etish, jargon (muayyan kasb yoki soha mutaxassislariga xos so'zlar), varvarizm (muayyan millat tilida bayon etiladigan nutqda o'zga millatlarga xos so'zlarning o'rinsiz qo'llanilishi), vulgarizm (so'kishda qo'llaniladigan so'zlar) hamda konselyarizm (o'rinli bo'lmagan vaziyatlarda rasmiy nutqda so'zlashish) so'zlaridan xoli bo'lishi) va pedagogning nutqi sodda ravon va tushunarli bo'lishi kerak. Pedagogika va psixologiya fanlarida kommunikativ qobiliyatlar va ularni rivojlantirish masalasiga oid juda ko'plab ma'lumotlar berilgan. Kommunikativ kompetentlik malakasi shakllanganlik belgilari:

- ijtimoiylikka yo'naltirilgan o'zaroharakat vaziyatlaridan shaxsiy xulq-atvor, tarbiyalanuvchi shaxsi, uning o'ziga xosliklari, qadriyatlar tizimi kabilarni ob'ekt sifatida ko'rib chiqish;

- o'z xulq-atvori, shaxsiy fazilatlarini tahlil etish mezonlari tizimini aniqlash;

- noma'lumdan ma'lumni ajratib olish;

Bugungi kun o'qituvchisi o'ziga yuklangan vazifani bajarish uchun bolalarda o'sha faoliyatga nisbatan qiziqish uyg'ota olishi, ularning diqqatini jalb qilib faolligini o'stirish, bolalarning xulqini, hatti-harakatini real baholay olishi kerak. Har bir faoliyat uchun zarur bo'lgan materialni oldindan tayyorlab qo'yishi, yangi bilimni egallagan bilimlar bilan bog'lay olishi. Bolalar egallab olishi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalar ularning yoshlik xususiyatlariga mos bo'lishi kerak. U bolalarning ruhiy va jismoniy holatini aniqlay bilishi va uni bolalar bilan amalga oshiradigan ta'lim-tarbiyaviy ishlarida e'tiborga olishi kerak. Shuningdek, pedagog ota-onalar bilan muntazam suhbatlar uyushtirishi, uchrashuvlar o'tkazishi, ularni bolalarga ta'lim-tarbiya berish bo'yicha amalga oshiriladigan ishining mazmuni, metodlari bilan tanishtirib borishlari lozim bo'ladi. U bolalarga nisbatan xayrixoh munosabatda bo'lishi va har bir bola uchun qulay ruhiy sharoit yaratish, xafa bo'lsa bolani ovuntira olish, xursandchilik va xafagarchiligiga sherik bo'la olish, kichik guruh bolalariga nisbatan muloyim, e'tiborli, qat'iy, sabr-toqatli, yumshoq, ozgina hazilkash, bolani kuch imkoniyatlariga ishonch bilan qaraydigan bo'lishi kerak. Pedagogik ta'sir ko'rsatish metodikasi bolalarning ijtimoiy-foydali faoliyatini pedagogik jihatdan maqsadga muvofiq tarzda tashkil etishga xizmat qiladigan vositalar tizimidan iboratdir. Bu vazifalar tarbiyalanuvchi shaxsiga qaratilgan bo'lib, bolalarning xulq-atvorini rag'batlantiradi, qiyin va murakkab vazifalarni quvonch, ijodiy zavq-shavq manbaiga, har bir bolaning shaxsiy muddaosiga aylantiradi. Pedagogik ta'sir ko'rsatishning asosiy usullari - ishontirish, talab, istiqbol, rag'batlantirish va jazolash, jamoatchilik fikridir. O'zaro hamkorlikda ta'sir ko'rsatishning natijasi ishontirishdir. U haqiqiy va soxta turlarga bo'linadi. Ishonch 3 tarkibiy

qismdan iborat: 1. Bilim; 2. Hissiyot; 3. Xulq-atvor. U tushunish -kechinma - qabul qilish orqali amalga oshadi. Pedagogik ta'sir ko'rsatish usuli bo'lgan talab bilan jamoani tashkil etish metodi sifatidagi yagona pedagogik talablarni farqlay bilish lozim. Agar yagona pedagogik talablar bolalarning ijtimoiy foydali faoliyatini rag'batlantirish mazmunini, jamoani jipslashtirishda pedagoglar bilan bolalarning harakatlari birligiga erishish yo'llarini ta'minlasa, talab esa xulq-atvor va faoliyat normalarini, bolalarning xatti-harakatlari hamda ishlarida amalga oshirish usullaridan iboratdir.

O'qituvchining shaxsiy va individual fazilatlari bir vaqtning o'zida ushbu kasbga qo'yiladigan ikki darajadagi talablarga javob berishi kerak. Birinchi darajali talablar umuman o'qituvchiga kasb tashuvchisi sifatida qo'yiladi. Ular ijtimoiy sharoitlar bilan bog'liq emas, ijtimoiy shakllanishlar, ta'lim muassasasi, ta'lim mavzusi. Har qanday haqiqiy o'qituvchi kapitalizm sharoitida, sotsializm sharoitida, qishloq, shahar sharoitida ishlashidan qat'i nazar, matematika, mehnat, til va hokazolardan dars berishidan qat'i nazar, bu talablarga javob berishi kerak. Tadqiqotchilar o'z-o'zini hurmat qilishning adekvatligi va da'volar darajasi, o'qituvchining intellektual faolligini ta'minlaydigan tashvishning ma'lum bir optimalligi, maqsadlilik, qat'iyatlilik, mehnatsevarlik, kamtarlik, kuzatuvchanlik, aloqadorlik kabi shaxsiy fazilatlarning zarurligini ta'kidlaydilar. Bunda zukkolik, notiqlik qobiliyati, tabiatning badiiy mahorati kabi fazilatlar zarurligi alohida ta'kidlangan. O'qituvchining o'quvchilarning ruhiy holatini tushunishga tayyorligi va empatiya, ya'ni empatiya va zarurat kabi fazilatlari ayniqsa muhimdir. ijtimoiy shovqin. Tadqiqotchilar "pedagogik takt"ga ham katta ahamiyat berishadi, bunda o'qituvchining umumiy madaniyati, uning pedagogik faoliyati va yo'nalishining yuksak kasbiy mahorati namoyon bo'ladi. Har bir o'qituvchi muvaffaqiyatli faoliyatga erishish uchun ideal tarzda ma'lum pedagogik qobiliyatlarga ega bo'lishi kerak. Pedagogik qobiliyatlar odatda quyida muhokama qilinadigan tashkiliy va gnostik qobiliyatlar tarkibiga kiradi, garchi bu qobiliyatlar bir-biridan alohida mavjud bo'lishi mumkin: o'z bilimlarini boshqalarga o'tkazish, hatto o'zlari tushunganlarini tushuntirish qobiliyatidan mahrum bo'lgan olimlar mavjud. yaxshi. Talabalarga kurs o'tayotgan professor va bir olim – laboratoriya mudiri uchun talab qilinadigan pedagogik qobiliyatlar har xil. E.F. Zeer quyidagi shaxsiy xususiyatlarni beradi, ularning tuzilishi, uning fikricha, haqiqiy pedagogik qobiliyatlarni tashkil qiladi:

- o'quv materialini qulay qilish qobiliyati;
- ishda ijodkorlik;
- o'quvchilarga pedagogik-irodaviy ta'sir ko'rsatish;
- talabalar jamoasini tashkil etish qobiliyati;
- bolalarga qiziqish va muhabbat;
- nutqning boyligi va yorqinligi, uning obrazlilik va ishonarliligi;
- pedagogik takt;
- mavzuni hayot bilan bog'lash qobiliyati;
- kuzatuv;

- pedagogik talablar.

Ikkinchi darajadagi talablar, nima bo'lishidan qat'i nazar, umuman olganda, ilg'or o'qituvchiga qo'yiladi Mavzu o'rgatishi uning pedagogik faoliyatga shaxsiy tayyorgarligidir. Tayyorlik keng va professional tizimli kompetentsiyani, shaxsning mustahkam ishonchini, shaxsning ijtimoiy ahamiyatga ega yo'nalishini, shuningdek, kommunikativ va didaktik ehtiyojning mavjudligini, muloqotga bo'lgan ehtiyojni va tajribani o'tkazishni anglatadi. Tanlangan kasb bo'yicha ishlashga doimiy motivatsiya, unda o'zini anglash, bilim va qobiliyatlarini qo'llash istagi shaxsning kasbiy yo'nalishini shakllantirishni aks ettiradi. Bu murakkab, integratsiyalashgan sifatdir. O'qituvchi va magistrlar shaxsining kasbiy-pedagogik yo'nalishining tarkibiy qismlari sanoat ta'limi ijtimoiy va kasbiy yo'nalishlar, kasbiy va pedagogik manfaatlar, kasbiy faoliyat va o'zini o'zi takomillashtirish motivlari, shaxsning kasbiy pozitsiyalari. Ularda kasbiy-pedagogik faoliyatga munosabat, qiziqish va moyillik, ularning tayyorgarligini oshirish istagi aks ettirilgan.

Zamonaviy sharoitda kasbiy mahoratning ortib borayotgan roli, ayniqsa, keskinlik bilan mutaxassisning kasbiy malakasi muammosini qo'ymoqda. "Kasbiy kompetentsiya" tushunchasi nimani o'z ichiga oladi? U pedagogik adabiyotlarda uchraydigan odatiy bilim, ko'nikma va malakalardan nimasi bilan farq qiladi? Kasbiy kompetentsiya - bu mutaxassis shaxsining integral sifati, shu jumladan bilimlar, ko'nikmalar tizimi, tipik muammolarni hal qilishning umumlashtirilgan usullari.

Kasbiy kompetentsiyani shakllantirish shaxsiyatning turli xususiyatlariga bog'liq bo'lib, uning asosiy manbai mashg'ulot va sub'ektiv tajribadir. Kasbiy kompetentsiya doimiy ravishda takomillashtirishga, yangi bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishga, faoliyatni boyitishga intilish bilan tavsiflanadi. Qobiliyatning psixologik asosi - bu o'z malakasini doimiy ravishda oshirishga, kasbiy rivojlanishga tayyorlik.

O'qituvchining ijtimoiy-psixologik yo'nalishining muhim xarakteristikasi pedagogik markazlashtirishdir.

Markazlashtirish - o'qituvchining pedagogik jarayonning turli tomonlariga tanlab yo'naltirilishi.

Markazlashtirishning 6 turi mavjud:

Konformal - manfaatlar, hamkasblarning fikrlariga e'tibor qaratish;

Egosentrik - o'z manfaatlari va ehtiyojlariga e'tibor qaratish;

Gumanistik - bolalarning manfaatlariga qaratilgan (bunday markazlashtirilgan o'qituvchilar barcha o'quvchilarga e'tibor va sezgirlik bilan ajralib turadi);

Ma'muriyatning manfaatlari, talablari (mehnatsevarligi va faoliyatining reproduktiv xususiyati tufayli amalga oshirilmagan individual xususiyatlarga ega bo'lgan o'qituvchilar uchun xosdir);

Ota-onalarning manfaatlariga e'tibor qaratish (o'quvchilarning ota-onalariga qaram bo'lib qolgan o'qituvchilarda topilgan);

XULOSA VA MUNOZARA

O'qituvchining shaxsiy va individual fazilatlari bir vaqtning o'zida ushbu kasbga qo'yiladigan ikki darajadagi talablarga javob berishi kerak. Birinchi darajali talablar umuman o'qituvchiga kasb tashuvchisi sifatida qo'yiladi. Ular ijtimoiy sharoitlar bilan bog'liq emas, ijtimoiy shakllanishlar, ta'lim muassasasi, ta'lim mavzusi. Har qanday haqiqiy o'qituvchi kapitalizm sharoitida, sotsializm sharoitida, qishloq, shahar sharoitida ishlashidan qat'i nazar, matematika, mehnat, til va hokazolardan dars berishidan qat'i nazar, bu talablarga javob berishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. N.A.Muslimov Bo'lajak kasb-ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirish T.,Fan 2004.[1]
2. Ishmuhamedov R, Abduqodirov A, Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. - T.: "Iste'dod", 2008. - 180 b.[2]
3. Muslimov N. va boshqalar. Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi. - T.: «Fan va texnologiyalar», 2013. -128 b.[3]
4. www.liblary.uz[4]
5. www.ziyonet.uz[5]